

ביאורים

אחת הקושיות הגדולות שעולות בליבנו שעה שאנו לומדים על התורה שבעל פה היא, כיצד ההוספות שמוסיפים החכמים במשך הדורות עולה בקנה אחד עם האיסור המפורש: 'לא תוסיף'?

ההסבר שמעניק ריה"ל לשאלה זו מחודש וממשיך להעמיק את היסוד שעליו עמדנו בפסקה הקודמת - רוח הקודש שמכוחה באים חכמים שבכל דור, ללמוד ולהבין את התורה. ריה"ל סובר שאיסור 'בל תוסיף' נאמר רק להמון העם הפשוטים, אלה שאינם עמלים על התורה. יסוד דבריו נובע מן ההנחה שה'צינור' שדרכו מקבל החכם את יכולתו להכריע בסוגיות שונות הוא צינור הנבואה. לכן, כאשר זהו המקור שממנו שואב החכם את חכמתו, אין כל סיכוי שדבריו יסתרו את דברי התורה. הסיבה היא ששניהם ניתנו ממקור אחד - המקור האלוהי הוא זה אשר העניק לנו את התורה והוא זה אשר מאפשר לחכם לקלוט את ההבנה הנכונה בתורה. הקול האלוהי שדיבר אלינו בסיני לא פסק מעולם - 'קול גדול ולא יסף' - לא פסק. החכמה העברית היא חכמת ההקשבה, אנו מקשיבים היטב מה רבוננו של עולם אומר לנו בעת הזאת דרך פסוקי התורה הנצחיים. ניתן לדמות את הקול האלוהי לגלי רדיו בלתי נראים שעל ידי כיוון המכשיר בצורה נאותה, ניתן לקלוט דרכו קולות וצלילים ממקומות רחוקים. החכם גם הוא, מנסה לכוון את התדר אל הגלים האלוהיים היוצאים מן 'המקום אשר יבחר ה'". על ידי המקום, הזמן והאדם המתאימים, ניתן להשיג את הרצון האלוהי כפי שהוא מתגלה בשעה זו. יוצא שלדברי ריה"ל ישנה אחדות מוחלטת בין חכמת התורה, גם זו הנלמדת על ידי החכמים לדורות, לבין הנבואה.

הרחבות

נבואה והלכה

הקפלה מן הנביאים ומן הפהנים והשופטים. ריה"ל קובע שלשה יסודות בפסיקת ההלכה: א. אפשר לפסוק על פי נבואה ורוח הקודש. ב. איסור 'בל תוסיף' נאמר רק להמון, כלומר מי שאינו נביא או מן הסנהדרין. ג. סמכות הסנהדרין להוסיף מצוות היא רק ביושבם בלשכת הגזית, בזמן שבית המקדש קיים.

לכאורה אין כוונת ריה"ל לומר שציווי זה מקבל תוקף של מצווה 'מדאורייתא', אלא שחיובו הוא 'מדרבנן'.

הרמב"ם חולק על שיטת ריה"ל. א. פסיקת הלכה היא רק על פי סברא ולא על פי נבואה [הקדמת הרמב"ם למשנה, ב]. ב. איסור בל תוסיף אמור גם בחידוש מצווה מדבריהם [הקדמה למשנה תורה; הלכות ממרים ב, ט].

הרב קוק מביא כמה ראיות לשיטתו של ריה"ל. הוא מסביר שלנבואה ודאי הייתה השפעה על פסיקת ההלכה. גם אם לא על הפסיקה עצמה, לכל הפחות על אופן הלימוד המביא לפסיקה [אגרות הראי"ה חלק א קג, ועיינין עוד הקדמה לשבת הארץ]. הרב צבי יהודה נהג להדגיש את דברי החת"ם סופר שמי שמערבב הלכה ואגדה ופוסק הלכה מדברי אגדה הרי הוא כמי שזורע כלאיים. כמובן שיש הבדל בין פסיקה מתוך השראת שכינה לבין פסיקת הלכה מתוך דברי אגדה.

ממחרת יום טוב

נניח שנודה לקראים. אונקלוס תרגם "מבחר יומא טובא" שפירושו ממחרת יום טוב, זוהי השיטה המסורה בידינו. ריה"ל מוסיף שאף לשיטתם המוטעית של הקראים עליהם לשמוע לדברי חז"ל.

שאלות לדין

האם תוקף מצווה שחכמים תיקנו שווה לתוקף מצווה מן התורה? מדוע חשוב שחברי הסנהדרין ידעו את כל החכמות ואת כל הלשונות? מה זה מלמד אותנו על התורה?

מאמר הפזרי: איך מתיישב זה עם "לא תסף עליו ולא תגרע ממנו"?

מאמר החבר: לא נאמר זה אלא להמון, כדי שלא יחדשו מספרתם ויתחכמו ויקבעו לעצמם מצוות מהקשיתם, כמעשה הקראים, והוא מרז על הקפלה מן הנביאים אחרים משה ע"ה ומן הפהנים והשופטים, כמו שאומר בנביא: "נביא אקים להם וגו' ודבר אליהם את כל אשר אצננו", ואמר על הפהנים והשופטים שיש להשמע למשפטם. ונמצא מאמר "לא תספו על הדבר אשר אנכי מצוה אתכם ולא תגרעו ממנו" וגו' רוצה לומר: מה שצויתי אתכם בו על ידי משה, ומה שצויתי על ידי נביא מקרבה מאחרי, לפי התנאים המקימים את הנבואה, או מה שהספיקו עליו הפהנים והשופטים מן המקום אשר יבחר ה', כי הם נעזרים בשכינה. ולא יתכן שישפיקו על דבר החולק על התורה, לפי שהם רבים. ולא יתכן להם דמיון שוא, לחקמתם הרחבה, זו שהיא ירשה להם, והטבעית, והנקנית, מפני שאמרו שעל הסנהדרין לדעת את כל החכמות. וביחוד מאחר שזה מעט שנסתלקה מהם הנבואה או מה שעומד במקומה מפת קול וזולת זה.

ונניח שנודה לקראים במה שהם טוענים עלינו אודות מובן הבטוי "ממחרת השבת" ו"עד ממחרת השבת", שהוא מיום ראשון, ואז נאמר, שאחד השופטים או הפהנים או המלכים הרצויים, עם דעת הסנהדרין וכל החכמים, ראה כי הפנה של המספר הוא אמנם היא לתן חמשים יום בין פנוני קציר שעורים ובפנוני קציר חטים, ושמירת שבעה שבועות שהם שבע שבתות תמימות, ונתן לנו משל ביום הראשון מהשבע, פאומר: אם תהיה ההתחלה "מהחל חרמש בקמה" מיום ראשון, הרי הם יסתמו ביום ראשון, כדי שנקיש ממנו שאם תהיה ההתחלה מיום שני - יסתמו ביום שני, ו"החל חרמש" מסור לנו, פאשר נראה שהוא ראוי נתחיל בו ונספר ממנו, ונקבע זה שהוא יהיה יום שני של פסח. ואין בזה סתירה לתורה, והתחילה קבלתו לתורה מפני שהיה מן המקום אשר יבחר ה' בתנאים הנזכרים. ואולי היה זה בנבואה מאת ה' יתעלה, והדבר אפשרי, ונהיה נקיים מריב המריבים.

ירושלם להם והטבעית והנקנית - החכמה שקיבלו מאבותיהם ורבותיהם, חכמתם המולדת והחכמה שרכשו בלימודם. ואז נאמר בתגובה לדבריהם. והדבר אפשרי - הבנת העניין ניתנת בכמה אפשרויות. נקיים מריב - מיושבת שיטתנו מקושיותיהם.